

Tenon kiinteistönomistajat ry.

www.tenonkom.com

LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo.mmm@gov.fi

Viite: Lausuntopyyntö 22.12.2023 VN/2935/2020 VN/2935/2020-MMM-107 Hallituksen esitys Tenojoen vesistöissä Norjan kanssa tehdyn kalastussäännön muuttamisesta sekä Tenon kalastussopimuksen voimaansaattamista koskevan lain muuttamisesta

Määräaika 15.1.2024 mennessä.

LAUSUNTO

Tässä lausunnossamme käymme läpi lausuntopyynnön mukaisen hallituksen esityksen niitä kohtia, jotka erityisesti edellyttävät tarkistamista tai muuttamista. Olemme säilyttäneet väliotsikot selkeyttääksimme lausuntomme kohdistamista esitykseen.

ESITYKSEN PÄÄSIALLINEN SISÄLTÖ

PERUSTELUT / Asian tausta ja valmistelut

Tausta

- **Sivu 4** kalastussäännön valmistelu:

Nykyisen kalastussäännön muuttamista koskevat Tenon kalastussääntöneuvottelut käynnistyivät vuoden 2020 kesällä Norjan aloitteesta.

Tarkennus: Norja oli tyytymätön Suomen maa- ja metsätalousministeriön sopimuksen vastaiseen tulkintaan kalastusoikeuksien vuokraamisesta erityislupien saamiseksi. Tulkinta

ja toiminta vieritettiin ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuksien omistajien syyksi, minkä vuoksi Norja vaati kalastussäännön korjaamista. Syy Tenojoen kalastussäännön neuvotteluille oli siis vastuuministeriön juristin virheellinen sopimustulkinta kesällä 2018.

Tenon kiinteistönomistajat ry:tä pyydettiin myös esittämään pysyvää asiantuntijajäsentä ja varajäsentä, mutta yhdistys ei esittänyt henkilöitä tätä varten.

Tarkennus: Esitys antaa virheellisen tiedon nimittämisprosessista: Maa- ja metsätalousministeri Jari Leppä taipui saamelaiskäräjien ja paikallisten tahojen painostukseen ja poisti Tenon kiinteistönomistajat ry:n edustajan neuvottelukunnan varsinaisen jäsenen paikalta ja tarjosi sen sijaan yhdistyksellemme pysyvän asiantuntijan paikkaa. Koska pysyvällä asiantuntijalla ei ollut omaa puheoikeutta eikä äänioikeutta, ei yhdistyksemme suostunut neuvottelukunnan kahvinkeittäjäksi. Vrt. asiakirjat.

Nykytila ja sen arviointi

- Sivu 6

Tarkennus: Tässä esityksen kohdassa olisi ollut ehdottoman tärkeää mainita virheellisestä valtion vesialueen osuuden arvioinnista vuoden 1972 kalastussäännön käsittelyn yhteydessä. Tuolloin valtion vesialueiden ja kalastusoikeuksien uskottiin olevan koko suomenpuoleisen vesialueen kattavat ja että sillä perusteella Suomen valtiolla olisi Tenojoella määräämis- ja neuvotteluoikeus sekä oikeus ottaa käyttöön asuinpaikkaperiaate kalastuksen sääntelyssä. Virheellistä käsitystä ei ole korjattu myöhemmissä kalastussäännöissä, mikä on johtanut valtiosääntöoikeuden kannalta kestävämpään tilanteeseen (perusoikeuksien rajoitukset).

Kalastussäännön muuttamisen tavoitteet

- Sivu 18

Neuvotteluissa pyrittiin siihen, että sääntöön tehtävillä muutoksilla ei heikennettäisi kalastajaryhmien asemaa. Etenkin lasten ja muualla asuvien kalastusoikeuden omistajien osalta kalastamaan pääsymahdollisuuksia on pyritty parantamaan sekä edistämään lohenkalastuskulttuuriin Tenojoessa liittyvien saamelaisten oikeuksien toteutumista Suomen lainsäädännön vaatimukset huomioon ottaen.

Tarkennus: Neuvotteluissa ei ole tosiasiallisesti pyritty tähän. Tämä esitys osoittaa, että asetetut tavoitteet eivät toteudu. Kansalaisten perusoikeuksia säätelee Suomessa perustuslaki. Yhteisen vesialueen omistajien etnistä taustaa ei ole tarpeen korostaa, omistajat ovat omistajia asuinpaikasta ja etnisestä taustasta riippumatta. Kysymys Suomen osalta on pääosin yksityisesti omistetusta vesialueesta ja siten yksityisen omaisuuden käytöstä.

Esityksen vaikutukset /Yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset saamelaisten ja muiden paikallisten asukkaiden asemaan

- Sivu 20

Myös paikalliset asukkaat ovat perinteisesti voineet harjoittaa poronhoitoa, metsästää ja kalastaa samoin perustein kuin saamelaiset.

Tarkennus: Tämä ei pidä paikkaansa. Esimerkiksi sivuvesissä kalastavat yksityisellä vesialueella vain osakkaat. Saamelaisten oikeuksia ei kyetä kohdistamaan henkilöille, koska saamelaista ei kyetä tunnistamaan. Perinteisesti on ollut kyse vain paikallisten henkilöiden oikeuksista (vrt. KKO:130:2003)

- Sivu 21

Lohenkalastuksen kieltäminen on vaikuttanut paikallisyhteisön kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

Tarkennus: Ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden haltijoiden omaisuus menettää lähes kokonaan merkityksensä, mikä ei ole vähäpätöinen asia. Siitä ei lainkirjoittajan käsityksen mukaan ole aiheellista mainita mitään.

- Sivu 22

Lohenkalastuksen sallimisen rakenne on kalastussäännössä muodostettu siten, että lohikantojen tilan salliessa, kalastus sallitaan ensisijaisesti asuinpaikkaperiaatteen mukaisesti paikkakunnalla vakinaisesti asuville.

Tarkennus: Asuinpaikkaperiaate ei sovellu Suomen lainsäädäntöön. Tästä on perustuslakivaliokuntakin lausunut ja siitä on selvitys mm. PeVL13/1989, PeLV5/2017 ja HE 239/2016. Tässä Hallituksen esityksen luonnoksessa asuinpaikkaperiaate todetaan ikään kuin sallittuna tosiasiana ottamatta lainkaan huomioon neuvottelujen tavoitetta parantaa ulkopaikkakuntalaisten asemaa.

Tässä yhteydessä kiinnitämme erityistä huomiota siihen, että esityksen vaikutuksia ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden omistajien asemaan ei arvioida lainkaan (vrt. sivu 20, *vaikutukset saamelaisten ja muiden paikallisten asukkaiden asemaan*). Lain sisällöstä päättävät kansanedustajat eivät saa mitään tietoa lain tosiasiallisesta vaikutuksesta suureen osaan kalastusoikeudellisista. Pidämme asiantilaa jo syrjinnän kaltaisena.

Sopimuksen määräykset ja niiden suhde Suomen lainsäädäntöön

- Sivu 26

Osapuolet tunnustavat saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet ja paikallisväestön oikeudet ja luonnonvarojen merkityksen saamelaisille alkuperäiskansana kulttuurinsa ylläpitämiseksi, sekä muiden kalastusoikeuden haltijoiden oikeudet.

Tarkennus: "Oikeuksien tunnustaminen"- kirjaus ei auta mitään, ellei se johda toimenpiteisiin. Tämä esitys pyrkii pysyttämään asuinpaikkaperiaatteen ja löytämään sille perusteita ja siten esitys syrjii ulkopaikkakuntalaisia kalastusoikeuden omistajia. Vrt. hallitusohjelma ja hallituksen toimet syrjinnän kieltämiseksi ja tasa-arvon edistämiseksi. Hallituksen esitykseen ei tule kirjoittaa korulauseita ja toteutumattomia periaatteita.

Säännöskohtaiset perustelut

Kalastussääntö /Yleiset säännökset

- Sivun 29

Pykälän 2 kohdan mukaisesti lohenkalastus sallittaisiin Tenojoen vesistön jokilaaksoissa vakinaisesti asuville henkilöille sellaisina viikkoina, kun alle 20 % pääuomassa tavattavista lohista kuuluu punaisen kantaluokan lohikantoihin.

Lohenkalastusta koskevat rajoitukset on kohdistettava perustuslakivaliokunnan lausumien mukaan ensisijaisesti sellaiseen kalastukseen, joka ei nauti perustuslain 17 §:n 3 momentissa tarkoitettua suojaa, eli saamelaisten oikeutta harjoittaa kulttuuriaan. Koska Tenajoella kalastuksen rajoittaminen tapahtuu jatkossakin asuinpaikkaperiaatteen mukaisesti, on ensimmäisessä lohenkalastuksen sallimisen vaiheessa rajoitettu lohenkalastuksen salliminen perusteltua vain paikkakuntalaisille. Tällöin pystytään ottamaan huomioon saamelaisen kalastuskulttuurin suoja, kun paikkakunnalla asuvista on saamelaisia yli puolet ja kalastusoikeuksien käyttäjissä osuus on vielä suurempi.

Tarkennus: Perustuslakivaliokunnan valtiosääntöoikeudellinen huomautus ei ole määräys. Huomautus voisi saada aivan erilaisen sisällön, jos valiokunnalle (PeV) olisi rehellisesti kerrottu vesialueiden omistussuhteet. Perustuslakivaliokunnan tulkintaa ei lainkirjoittaja voi laajentaa. Huomautuksen yhteydessä valiokunta ei ole tehnyt punnintaa eikä siten ole ottanut huomioon muita tai muiden henkilöiden perusoikeuksia.

Asuinpaikkaperiaate on syrjivä ja suosii kiinteää omaisuutta vailla olevia paikallisia henkilöitä ja jopa kansallisuudeltaan ulkomaalaisia asukkaita varsinaisten kalastusoikeudellisten kiinteistöjen omistajien kustannuksella.

Tieto saamelaisten määrästä ja kalastusoikeuksien käyttäjistä on väärä. Se ei perustu tosiasioihin.

Lain kirjoittaja pyrkii jatkuvasti ja monin eri tavoin erottelemaan kalastusoikeuden omistajat asuinpaikan mukaan vastoin Suomen perustuslakia ja kiinteistöoikeutta.

Kalastonhoitomaksut ja kalastusluvut

- Sivun 30

Venekalastuslupa oikeuttaa lohen sekä muiden lajien kalastukseen vavalla ja vieheellä ottaen huomioon muualla kalastussäännössä säädetyt rajoitukset. Lupa on voimassa vuorokauden kerrallaan ja niiden kokonaismäärälle on asetettu kiintiö. Osa luvista voidaan Suomessa varata 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuille, muualla kuin vakinaisesti Tenojoen vesistön jokilaaksoissa asuville kalastusoikeuden haltijoille, mutta muuten luvan lunastamista ei ole rajoitettu. Lupien määrästä ja jakamisesta eri alueille säädettäisiin 8 §:ssä.

Vapakalastuslupa oikeuttaa lohen sekä muiden lajien kalastukseen vavalla ja vieheellä ottaen huomioon muualla kalastussäännössä säädetyt rajoitukset. Lupa on voimassa vuorokauden kerrallaan ja niiden kokonaismäärälle on asetettu kiintiö. Osa luvista voidaan Suomessa varata 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetuille kalastusoikeuden haltijoille, mutta muuten luvan lunastamista ei ole rajoitettu. Lupien määrästä ja jakamisesta eri alueille säädetään 8 §:ssä.

Tarkennus: Sanamuoto ”voidaan Suomessa varata” on epätasällistä lainsäädäntöä ja antaa ainakin mahdollisuuden olla varaamatta. Sanamuodolla on merkitystä, kun Tenon kalatalousalueen edustus on esityksen mukaan osallisena kiintiöiden määrittelyssä. Vrt. MmV:lle annettu syrjivä lausunto, josta tehty myös rikosilmoitus:

(<https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2021-AK-363320.pdf>).

Tässäkin ulkopaikkakuntalaiset (3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettut kalastusoikeuden haltijat) rinnastetaan suoraan matkailukalastajiin. Erityislupakiintiön kalastuslupia ei tässä esityksessä kuvata kalastusoikeudellisten kiinteistöjen omistajaluviksi, vaikka Tenojoen kalastussopimuksen Hallituksen esityksessä (HE 239/2016) sellaista määritelmää käytetään.

Pyyntivälineet

- Sivun 32

Mahdollisena vaihtoehtona perinnepyydysten käytön rajaamiselle esitettiin Suomen valtuuskunnan sisällä myös rajauksen tekemistä siten, että kalastussäännössä määriteltäisiin saamelaiset omana kalastajaryhmänään, jonka kautta perinnepyydysten käyttö pystyttäisiin rajaamaan heille. Tätä ei kuitenkaan nähty mahdolliseksi, sillä saamelaismääritelmään ei ole muussa lainsäädännössä kuin saamelaiskärjäläissa (974/1995) ja saamen kieliläissa (1086/2003) kytketty saamelaista henkilöä koskevaa välitöntä oikeusvaikutusta. Tällaisen rajauksen tekeminen kalastussäännössä nähdään ongelmallisena, sillä saamelaiskärjälain saamelaismääritelmää ei voi käyttää muussa kuin vaaliluettelon merkitsemisen edellytyksenä, eikä ole nähty mahdollisena, että saamelaisuus määriteltäisiin

kalastussäännössä. Mikäli saamelaisuus määriteltäisiin muussa yleisessä lainsäädännössä kattavasti siten, että määritelmään voisi viitata kalastussäännössä, olisi tilanne eri.

Tarkennus: Tässä tunnustetaan, että saamelaisuusmääritelmää ei voida käyttää kalastussäännössä. Kuitenkin sillä perustellaan esityksessä ulkopaikkakuntalaisten osakkaiden rajoituksia. Kaikki yhteisen kalaveden osakkaat osakaskunnissa ovat yhteisalueain tarkoittamia osakkaita ilman heihin liitettävää asuinpaikkaa tai etnistä taustaa.

Vastaavasti 7 §:n 1 momentin 4 kohdassa mainittu rantakalastuslupa oikeuttaisi ainoastaan kalastukseen perhokalastusvalinein ilman painoa tai kohoa.

Tarkennus: Tässäkin asiassa kuka tahansa vettä omistamaton vakituisesti asuva mukaan lukien ulkomaan kansalaiset asetetaan parempaan asemaan kuin ulkopaikkakuntalaiset omistajat.

Kalastuksen järjestäminen, kalastuskausi ja kalastusajat

- Sivun 34

14 §. Vapakalastuskausi muun kuin lohen ja merinieriän kalastukseen. Vapakalastuskautta koskevassa pykälässä määriteltäisiin vapakalastukselle sallitun kalastuskauden alku- ja loppupäivämäärät. Vapakalastuskausi olisi pidempi Tenojokilaaksoissa asuville henkilöille, jotka ovat oikeutettuja 7 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdissa mainittuihin yleiseen paikkakuntalaislupaan tai paikkakuntalaisen vapakalastuslupaan. Heidän vapakalastuskautensa alkaisi kesäkuun 1 päivästä ja jatkuisi elokuun 20 päivään saakka. Vaikka lohenkalastusmahdollisuudet ovat hyvin heikot, on nähty tärkeäksi mahdollistaa muiden lajien vapakalastus muun muassa vapapyyntiin ja veneen kalastuskäyttöön liittyvien taitojen ylläpitämiseksi ja niiden siirtämiseksi eteenpäin. Tältä osin pykälä on saman sisältöinen kuin nykyisen kalastussäännön 8 §.

Tarkennus: Kuka tahansa paikkakuntalainen vettä omistamaton asukas, mukaan lukien ulkomaan kansalainen, joilla kaikilla ei varmasti ole taitoja ylläpidettävänä asetetaan parempaan asemaan kuin ulkopaikkakuntalaiset kalaveden omistajat. Eriarvoisuutta ei voi perustella omistajien asuinpaikalla. Muiden kalalajien kalastaminen soutuamalla on ollut ja on yhä lohen kalastuksen yhteydessä sallittua, mutta nyt yhtäkkiä asuinpaikan perusteella sekin kielletään ilman päteviä perusteita.

- Sivun 37

21 § ... Pykälässä määrättäisiin lisäksi, että yksi pyydys laskettaisiin Norjassa kalastusoikeuden haltijaa kohti ja Suomessa kyseiseen kalastukseen oikeuttavaa kalastusoikeutta omistavaa kiinteistöä kohti. Asian määrittäminen maakohtaisesti on ollut tarpeen, koska kalastusoikeudet on määritelty eri tavoin valtioiden

kansallisissa kalastuslainsäädännöissä. Suomessa kalastusoikeus kytkeytyy pääsääntöisesti kiinteistön omistukseen.

Tarkennus: Tässä kohdassa vedotaan kansallisiin lainsäädäntöihin, mutta kun kysymyksessä on ulkopaikkakuntalaisten omistajien oikeudet, Suomen kansallisella kalastuslainsäädännöllä ei olekaan merkitystä. Tässä päästään aivan Tenojoen kalastussäädännön ytimeen. Kun kyse on Norjan kalastuksesta, vedotaan kansallisiin oikeuksiin, mutta Suomen kalastuslainsäädäntö on voitu sivuuttaa ja soveltaa jopa asuinpaikkaperiaatetta Suomen osalta. Tämä osoittaa neuvottelijoiden löysyyttä ja myös paikallisten tahojen painostukseen taipumista. Kalastusoikeuden kytkeytyminen kiinteistön omistukseen tuodaan tässä esille, vaikka sitä tosiasiallisesti ei esityksessä ole noudatettu, vaan asuinpaikkaperiaatteella se on kylmästi sivuutettu. Esitys ei pitäydy tosiasioissa, vaan toistuvasti perusteet ovat ristiriitaiset.

Laki kalastuksessa Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

- Sivu 46

2 § 1 mom.: Uudessa 4 momentissa säädettäisiin siitä, että paikallisten kalastusoikeuden haltijoiden edustajana toimisi Tenon kalatalousalue, joka osallistuisi 6 ja 7 artiklassa tarkoitettuun arviointityöhön koskien lohenkalastuskiintiöitä sekä poikkeavia määräyksiä kalastussäännöstä.

Tarkennus: Tenon kalatalousalue on julkisesti kieltänyt ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeudenomistajien perusoikeudet Tenojoessa, joten tähän sisältyy suuri vaara syrjinnästä, johon jo aiemmin sivulla 4. olemme viitanneet. Tällaista roolia ei tulisi missään tapauksessa sallia.

12.2 § Näiden kalastuslupakiintiöiden tarkoitus olisi turvata ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeutta omistavien henkilöiden asemaa siten, että heidän kalastusoikeuttaan suojaavan perustuslain 15 §:n turvaama omaisuus suojaajan ydin säilyisi koskemattomana.

Tarkennus: Omaisuuden ns. kovaan ytimeen puuttuminen tavallisella lailla on kiellettyä. Lausuntomme liitteenä (Liite 1.) on professori Tuorin asiantuntijalausunto, jossa asiaa on käsitelty. Viittaamme myös arvovaltaisen Perustuslain seurantatyöryhmän mietintöön: (https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75746/omtr_2002_7_selvitys_perustusl_106s.pdf?sequence=1&isAllowed=y). Mietinnön sivulla 27 todetaan: "Tavallisella lailla ei kuitenkaan koskaan voida säätää perusoikeuden ytimeen ulottuvaa rajoitusta". Tähän periaatteeseen perustuslakivaliokunta on joissakin lausunnoissaan viitannut (esim. PeVL 19/2002 vp ja PeVL 14/2002 vp).

Periaatteella on erityistä merkitystä myös alle 0,5 osakkuusluvun tiloilla, jotka ovat perusteettomasti jätetty vaille kiinteistönsä kalastusoikeuden käyttömahdollisuutta ja siten heidät on asetettu täysin matkailukalastajien asemaan.

- Sivut 49–50:

Pykälän 4 momentin mukaan mahdollisuus lunastaa kiintiöön kuuluvia vene- tai rantakalastuslupia jaettaisiin kalastusoikeuden haltijoiden kesken kiinteistökohtaisina omistussuhteiden mukaisessa suhteessa. Voimaansaattamislaissa kalastusoikeuden käytölle on ollut tarpeen säätää omistussuuden alarajaksi osuusluku 0,5, jotta kalastus hyvin pienellä omistussuudella ei olisi mahdollista.

...

Jos kynnyksarvoa ei olisi laisinkaan tai jos se olisi hyvin matala, lupien ostomahdollisuus kasvaisi siinä määrin, että lupia riittäisi vain nopeimmille luvanostajille ja suuri osa lupien ostoon oikeutetuista kiinteistöistä jäisi kokonaan ilman lupaa.

Tarkennus: Paikalliset taustaltaan suomalaiset vesialueen omistajat, joiden osuusluku on pieni, voivat lunastaa omistajaluvan koko kaudeksi. Heihin ei sovelleta kertoimia eikä kynnyksarvoja. Kaikki omistajat tulisi olla samassa kalastajaryhmässä eli samassa asemassa ja perustuslain turvaamat yhdenvertaisuus (6 §) ja omaisuuden suoja (15 §) tulisi toteutua. Ongelma on siinä, että julkinen valta ei noudata perustuslain sille määräämää velvollisuutta huolehtia perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisesta perustuslain vaatimuksen (22 §) mukaisesti.

...

Kuudennessa momentissa säädettäisiin erityiseen kalastuslupakiintiöön kuuluvien varaamatta jääneiden lupien vapautumisesta ostettavaksi matkailukiintiöön. Momentin säädös on tarpeen, jotta kalastuslupakiintiö ei estäisi kalastuslupien myyntiä tilanteessa, jossa kaikki erityiseen lupakiintiöön kuuluvat luovat eivät menisi kaupaksi. Varaamattomien lupien vapautuminen ostettavaksi kaikille kalastajille avoimeen lupakiintiöön on myös kaikkien omistajaryhmien etu, koska lupatulot tuloutetaan vesialueen omistajille. Näin on toimittu myös nykyisin asetuksen- antovaltuuden nojalla, mutta säädöksen ottaminen suoraan lakiin selkiinnyttäisi tilannetta. Kyse on nimenomaisesti lupien varaamisesta käyttöä varten, ja niiden ostaminen tai tulostaminen voi tapahtua määräaika myöhemmin.

Tarkennus: Omistajat rinnastetaan matkailukalastajiin. Omistajia estetään osallistumasta lohensuojeluun, kun he eivät voi jättää kalastuslupaansa lunastamatta. Lupatulosten tulouttaminen vesialueen kaikille omistajille ei ole lain mukaista, kun matkailijoille siirrettyjen lupien perusteena on ollut erityisluvat eli ulkopaikkakuntalaisten omistamien kiinteistöjen kalastusoikeus. Lupatulo kuuluu sille kiinteistölle, jonka kalastusoikeuteen lupa perustuu. Lupatulot esitetään palautettavaksi sellaisillekin paikallisille kiinteistöille,

joilta oikeuksia ei ole pidätetty. Esityksen mukaan alle 50 euron palautuksia ei tuloutettaisi, jolloin pienten kiinteistöjen omistajat jäävät täysin ilman korvausta. Tämä säädöksen muotoilu vastaa lähinnä paikallisten tahojen tahtoa heidän omien tulojensa maksimoimiseksi. Kysymyksessä on selkeä lainvastainen tulonsiirto.

Kalastusrajoitusten suhde vastuuseen ympäristöstä, omaisuuden suojaan, yhdenvertaisuuteen, elinkeinovapautteen ja saamelaisten asemaan alkuperäiskansana

- Sivut 53–54

Kalastussopimuksen ja kalastussäännön lupajärjestelmän vaikutusta perusoikeuksiin on arvioitu aikaisemmassa kalastussopimusta ja kalastussääntöä koskevassa hallituksen esityksessä (HE 239/2016 vp). Perustuslakivaliokunta on arvioinut edellä mainitun hallituksen esityksen (PeVL 5/2017 vp). Sisällöllisesti nyt esitetty muutettu kalastussääntö ei muutu kalastuslupien osalta, lukuun ottamatta kalastuslupaluokkiin lisättävää uutta muiden lajien kalastuslupaa, jolla ei kuitenkaan ole vaikutusta perusoikeuksiin. Lupaluokkien lisäksi kalastussäännön nojalla olisi jatkossa mahdollista liittää osallistumislupa paikkakuntalaisen kalastusoikeuden haltijan lupaan, sekä lasten lupa kaikkiin lupatyyppeihin.

Tarkennus: Perustuslakivaliokunta ei ole arvioinut hallituksen esitystä HE 239/2016 perusoikeuksien rajoitusten kannalta, vaan on laiminlyönyt sen kokonaan kuten professori Tuori on asiantuntijalausunnossaan todennut. Edes käsitettä perusoikeuden ydin ei perustuslakivaliokunnan lausunnossa esiinny: (https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Lausunto/Sivut/PeVL_5+2017.aspx) Tässä kohtaa hallituksen esitys johtaa lainsäätäjää harhaan. Tuorin lausunto on lausuntomme liitteenä. Se auttaa osaltaan maa- ja metsätalousministeriön viranhaltijoita toteuttamaan tarvittavat valtiosääntöoikeudelliset korjaukset tähän esitykseensä tai ottamaan kyseiset asiat huomioon uusissa neuvotteluissa Norjan kanssa.

- Sivu 54–55

Tenajokilaakso kuuluu saamelaisten kotiseutualueeseen ja enemmistö jokivarren asukkaista on saamelaisia. Vuoden 2017 Tenojoen kalastussäännön valmistelun yhteydessä on arvioitu, että Tenojokilaaksoissa vesialueen omistukseen perustuva kalastusoikeuksista osuusluku perusteella laskien 35 % kuuluu Tenojokilaaksossa vakinaisesti asuville. Tämän lisäksi useiden omistajien hallinnassa olevien jakamattomien tilojen hallussa on 30 % kalastusoikeuksista ja tästä suuri osa on Tenojokilaaksoissa asuvien omistajien hallussa. Muualla asuville kuuluu 25 % osuusluvusta. Loppu 10 % osuusluvusta on valtion ja yhteisöjen hallussa.

Kalastusrajoitukset on perustuslakivaliokunnan myötävaikutuksella voimaan saatetussa vuoden 2017 kalastussäännössä jo kohdennettu eri tavalla kalastusoikeuden haltijaan riippuen siitä, missä tämä asuu, eikä asiaan ole tällä hallituksen esityksellä esitetty muutosta. Tenojokilaaksossa asuvilla on laajempi kalastusoikeus kuin muualla asuvilla.

Tarkennus: Tässäkin lain valmistelija väittää, että enemmistö jokivarren asukkaista olisi saamelaisia. Tieto on virheellinen. Saamelaisten määrää ei voi edes esittää, koska saamelaisuutta ei juridisesti kyetä kohdistamaan henkilöön.

Esitetyt osuusluvut osoittavat, että yksityisessä omistuksessa olisi 90 % kalastusoikeuksista ja vain 10 % olisi valtion oikeuksia. Kalastussääntö pohjautuu edelleen sille virheelliselle ajatukselle, että vesialue "lienee suurimmaksi osaksi valtiolle kuuluvaa" ja että valtiolla olisi määräysvalta yksityisellä Suomen vesialueella vastoin kalastuslakia ja Suomen kiinteistölainsäädäntöä.

Perustuslakivaliokunnan "myötävaikutus" liittyy sille annettuun virheelliseen tietoon kalastusoikeuksien jakautumisesta valtion ja yksityisen omistuksen välillä eikä se siten ole voinut tehdä työtänsä objektiivisesti. Poikkeuslakiin turvautuminen on ollut vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen jälkeen kiellettyä, mutta asuinpaikkaperiaatteella lain laatija pyrkii sivuuttamaan poikkeuslakien säätämisen kiellon.

Aikaisemman kokemuksen ja asiakirjanäytönkin perusteella paikallinen vastustus ja suoranainen painostus molemmin puolin valtakunnan rajaa on niin voimakasta, että ministeriön virkamiehet eivät uskalla noudattaa heitä sitovaa perustuslain 22 §:n velvoitetta kaikkien perusoikeuksien toteuttamisesta – siis myös omaisuudensuojan. Kun lisäksi maa- ja metsätalousministeriö kieltäytyy luovuttamasta neuvotteluasiakirjoja, asian todellinen luonne paljastuu vasta myöhemmin kyseisten asiakirjojen kirjauksista.

Niillä paikkakunnalla vakinaisesti asuvilla, jotka eivät ole kalastusoikeuden haltijoita, on oikeus lunastaa paikkakuntalaisen vapalupa, joka oikeuttaa kalastukseen vavalla ja vieheellä rannalta sekä veneestä. Molempiin edellä mainittuihin ryhmiin kuuluvat henkilöt on määritelty ensimmäisiksi, joille lohenkalastusta sallitaan kalastussäännön 5 §:ssä esitetyn mukaisesti, kun lohenkalastusta on mahdollista sallia.

Tarkennus: Noin vain ilman perusteita paikalliset vettä omistamattomat jokamiehet ja siten myös paikkakunnalla asuvat ulkomaiden kansalaiset määritellään tässäkin asiassa kalastusoikeudellisten kiinteistöjen ulkopaikkakuntalaisten omistajien edelle.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 5/2017 vp) katsonut, että kalastusrajoitukset olisi vuoden 2017 kalastussäännössä pitänyt kohdistaa voimakkaammin sellaiseen kalastukseen, joka ei nauti perustuslain 17 §:n 3 momentin ja YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan mukaista suojaa. Koska saamelaisuutta ei ole kuitenkaan suomalaisessa lainsäädännössä määritelty siten, että siihen pystyttäisiin kalastussäännössä kytkemään subjektiivisia oikeuksia, pidetään asuinpaikkaperiaatetta edelleen perusolemuksestaan tehokkaimpana keinona kohdistaa kalastusta koskevat rajoitukset perustuslakivaliokunnan lausuman mukaisesti. Vakinaisen asuinpaikan katsotaan muodostavan hyväksyttävään perusteen sille, että pyyntimuotoja sekä kalastusaikoja koskevat rajoitukset ovat lievempiä paikkakunnalla asuville henkilöille, joiden normaaliin elinpiiriin Tenojoen kalastus liittyy kiinteästi ja joille kotitarvekalastus tai kalastusmatkailuelinkeino on tärkeää toimeentulon

kannalta. Saamelaisen kalastuskulttuurin turvaamisesta puhutaan erikseen tarkemmin jäljempänä kohdassa Saamelaisten asema alkuperäiskansana.

Tarkennus: Mikäli vesialueen kalastusoikeuksista olisi perustuslakivaliokunnalle annettu rehellisesti oikea tieto, ei pääosin yksityiselle vesialueelle kohdistettua *perustuslaillista huomautusta* olisi tehty. Lisäksi korostamme sitä, ettei perustuslakivaliokunta tässäkään ole viitannut omaisuudensuojaan tai kirjannut punnintaa tai muutakaan pohdintaa muiden perusoikeuksien suhteen. Tästä on lainkirjoittaja tehnyt sen johtopäätöksen, että asuinpaikkaperiaate muodostaisi pyyntimuotojen ja kalastusaikojen rajoituksille hyväksyttävän perusteen. Johtopäätös on perustuslain turvaamien yhdenvertaisuuden ja omaisuudensuojan näkökulmasta katsottuna täysin virheellinen. Asuinpaikkaa ei mainita yleisissä perusoikeuksien rajoitusedellytyksissä, joten se ei voi olla sellainen.

-Sivu 55:

Vaikka lähtökohtaisesti kalastusrajoitukset tulisi kohdistaa kalastusoikeuden haltijoihin yhden- vertaisesti asuinpaikkaan katsomatta, on jo vuoden 2017 kalastussäännön perusteella voitu asettaa Tenojokilaaksossa asuvat parempaan asemaan kuin muualla asuvat. Asuinpaikkaperiaate on ollut käytössä jo ennen vuoden 2017 kalastussääntöä alkaen vuodesta 1979. Näin ollen nytkin ollaan katsottu, että perustuslain 20 §:n mukaisen ympäristövastuussäännöksen tukema lohikantojen suojelutavoite voidaan nähdä sellaisena hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena syynä, joka oikeuttaa asettamaan Tenojokilaaksossa asuvat kalastusoikeuden haltijat eri asemaan kuin muualla Suomessa asuvat. Kalastussäännön sisältämät kalastusrajoitukset eivät näin ollen ole ristiriidassa yhdenvertaisuussäännöksen kanssa. Tenojoen kalastuksen sääntelyssä on kyse lohikantojen suojelutavoitteen ja eri kalastajaryhmien kalastusoikeuksien yhteensovittamisesta.

Tarkennus: Tässä näkyy konkreettisesti joko lainlaatijan osaamattomuus tai sitten tahto jättää noudattamatta Suomen perusoikeusjärjestelmän vakiintuneita käytäntöjä. Professori Veli-Pekka Viljanen toteaa teoksessaan *Perusoikeuksien rajoitusedellytykset* (Werner Söderström Lakitieto Oy 2001) sivulla 12:

”Yksilö ei voi vaatia niin ehdotonta suojaa perusoikeudelleen, että se johtaisi toisen yksilön perusoikeuksien loukkaukseen”

ja

”Perusoikeuksien kollisiotilanteessa tulee pyrkiä ratkaisuun, joka mahdollisimman hyvin turvaa kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen”.

Perustuslakivaliokunta on omaisuuden käyttörajoituksia koskevassa hyväksyttävyyss- ja oikeasuhtaisuusarvioinnissaan antanut 2010-luvulla erityistä painoa perustuslain 20 §:ään kiinnittyville perusteille (esim. PeVL 10/2014 vp, PeVL 36/2013 vp ja PeVL 6/2010 vp). Lausunnoissaan valiokunta on katsonut, että vaikka omaisuudensuoja sisältää muun muassa omistajalle lähtökohtaisesti kuuluvaan vapauden käyttää omaisuuttaan, voidaan omistajan

oikeuksia kuitenkin rajoittaa lailla, joka täyttää perusoikeutta rajoittavalta lailla vaaditut edellytykset mukaan lukien suhteellisuusvaatimuksen.

Tarkennus: Tässä on täysin väärä tulkinta. Perusoikeuksia rajoittavaa tavallista lakia ei voida säätää, jos yksikin yleisistä perusoikeuksien rajoitusedellytyksistä jää täyttymättä. Muidenkin rajoitusedellytysten arviointi ja perustelu tulee pohjautua tosiasioihin ja olla esitetty puolueettomasti. Tässä näyttäytyy tarkoitushakuisuus. Tehtyjä ratkaisuja halutaan perustella jälkikäteen.

- Sivun 56

Kokonaisuutena kalastusrajoitukset eivät näin ollen ollen ulotu omaisuuden suojan ytimeen, sillä muun muassa pyyntivälineitä, kalastuskausia ja rauhoitusaikoja sekä vähimmäismittoja ja saaliskiintiöitä koskevat rajoitukset ovat kalastuslainsäädännössä yleisesti käytössä olevia tapoja suojella kalakantoja (PeVL 14/2010).

Tarkennus: Virheellinen omaisuudensuojan kovaan ytimeen liittyvä tulkinta. Kun Tenojoella kiinteän omaisuuden omistamiseen liittyvä kalastusoikeus estyy kokonaan tai edes estää omistajaa käyttämästä omaisuuttaan mitenkään järkevästi, on kajottu omaisuudensuojan ydinalueelle.

- Sivun 60:

Lohenkalastusta koskevien säännösten voidaan katsoa täyttävän perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, sillä kalastusta koskevat rajoitukset ovat tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti muotoiltu (pääsääntöisesti kalastussäännön 4 ja 5 §:ssä), sääntelyn tavoite, eli lohikantojen tilan saattaminen kestäväälle tasolle on hyväksyttävä ja painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima peruste, joka kiinnittyy ympäristöperusoikeuden turvaamiseen. Ehdotettu sääntely on välttämätön lohikantojen turvaamiseksi ja muutoinkin oikeasuhtaisesti mitoitettu tavoitteen saavuttamiseksi. Lisäksi kalastuksen säätelytoimet on kohdistettu luotettavaa, tarkkaa ja pitkältä aika- väliltä saatua tutkimustietoa hyödyntäen.

Tarkennus: Kaikkien seitsemän (7) yleisen rajoitusedellytyksen tulee täytyä, myös omaisuudensuojan kovaan ytimeen puuttumisen kielto on huomioitava. Kalastusrajoitukset on kohdistettu vain ulkopaikkakuntalaisiin kalastusoikeudellisten kiinteistöjen omistajiin. Tulkinta on virheellinen ja sillä pyritään perustelemaan jälkikäteisesti sääntelyn virheellisyys.

Ympäristöperusoikeudella ei voi perustella kalastusrajoitusten kohdentamista asuinpaikan perusteella vain osalle kalastusoikeuden haltijoista. Selittämällä ei virheellistä sääntelyä voi saada lainmukaiseksi.

Hallituksen esitys on keltoton

Julkisen vallan velvollisuus on tarkoin noudattaa Suomen lainsäädäntöä (PL 2 §), sekä turvata ihmisten perus- ja ihmisoikeudet (PL 22 §). Tässä hallituksen esityksessä julkinen valta sen sijaan pyrkii perustelemaan asuinpaikkaperiaatetta ja yksityisen omaisuuden käytön rajoituksia vastoin Suomen lainsäädäntöä kuten perustuslain perusoikeuksia (Liite 2. Luku 5.). Lakiin perustumattomat määräykset on esityksessä sekoitettu valtavaan määrään asiaan kuulumattomia selityksiä ja perusteluita.

Kaikilla saamelaisten kotiseutualueella sijaitsevilla yksityisomistuksessa olevilla alueilla, mukaan lukien Tenojoen sivuvedet, omistajan oikeudet määräytyvät Suomen lainsäädännön mukaisesti. Virallisissa puheenvuoroissa (Liite 1.) todetaan, että saamelaisten maa- ja metsätalouden oikeuksista puhuttaessa tarkoitetaan ainoastaan saamelaisten kotiseutualueella olevia valtion maita. Yksityisten omistamat alueet ja oikeudet on selkeästi rajattu suunnitelmien ja selvitysten ulkopuolelle. Näin ei ole toimittu tässä Hallituksen esityksessä, vaikka Tenojoen suomenpuoleinen vesialue on pääosin yksityisomistuksessa.

Tässä lakiesityksessä jatketaan 2017 solmitun kalastussäännön vääristynyttä oikeustilaa lisäämällä entisestään yksityiseen omaisuuteen lukeutuvan kalastusoikeuden pakko-ottoa Tenojella Suomen valtion perustuslaillisten velvollisuuksien ja kalastuskorttiperiaatteen (Liite 2. Luku 7.) verukkeilla. Yksityistä omaisuutta suojaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksen omaisuudensuojasäännöt (Ensimmäinen lisäpöytä kirja, 1. Artikla) ja Suomen perustuslain perusoikeus (PL 15 §). Tällaista perusoikeutta ei voi rajoittaa toisten ihmisten perusoikeuteen perustuen (vrt. sivu 11. Veli-Pekka Viljanen). Saamelaisten kulttuurinsa harjoittamiseen perustuva oikeus kalastamiseen ei ulotu yksityiselle vesialueelle, vaan sellaisen kalastuksen järjestäminen kuuluu Suomen valtion vastuulle ja on hoidettava Suomen valtion vesialuetta hyödyntäen.

Tästä Hallituksen esityksestä puuttuu asiaan vaikuttavat tosiasiat sisältävä vaikutusarvio. Kansanedustajilla on perustuslain (PL 47 §) mukaan oikeus saada kaikki asian käsittelyyn liittyvät tiedot. Vaikutusarvion tulee sisältää kaikkien kalastajaryhmien tosiasialliset oikeuksiin, mahdollisuuksiin ja kieltoihin liittyvät tiedot. Vaikutusarvioon ei tule liittää minkäänlaisia poliittisia selvityksiä perusteista. Lain käsittelyssä päättäjien tulee olla tietoisia lain tosiasiallisista vaikutuksista.

Tenojoen kalastussopimuksen vaikutuspiirissä Utsjoen ja Inarin kunnissa on yli 1000 vapaa-ajan asuntoa. Tenojoen lohenkalastuksen lakiin perustumaton rajoittaminen on jo 2017 romahduttanut pääosin näiden kiinteistöjen käytön. Sopimusta tuolloin neuvoteltaessa maa- ja metsätalousministeriön taustamuistiossa esitettiin kalastusoikeudellisten kiinteistöjen ulkopaikkakuntalaisten omistajien kalastusoikeudelle ”minimalistinen määrä”. Eli niin pieni määrä, kuin mahdollista sen osoittamiseksi, että omaisuudensuojan ydinalue olisi turvattu. Suomen ja Norjan paikallisten neuvottelijoiden painostuksesta kalastusmahdollisuutta edelleen pienennettiin. Sopimuksen voimaantulon jälkeen viranomaistulkinnolla on ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden haltijoiden asemaa monin tavoin edelleen heikennetty. Jäljelle on jäänyt vain kiinteistöjen ylläpidosta, kiinteistöveroista ja jätteen käsittelystä tulevat kustannukset. Tässä hallituksen esityksessä asuinpaikkaan perustuvaa erottelua on edelleen lisätty ja jopa alettu perustelemaan tehokkaimpana menetelmänä paikkakuntalaisten kalastusmahdollisuuden turvaamiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriön toiminta on ollut Tenojoen kalastussopimuksen neuvottelukunnassa ja Tenojoen kalastussäännön valmistelussa ala-arvoista. Asianomaisten kuuleminen on näennäistä eikä Tenojoen kalastusta ole tosiasiallisesti pyritty saattamaan Suomen oikeusjärjestelmän mukaiseksi, koska samat ongelmat (Liite 2. Luku 14.) ovat jatkuneet jo vuosikymmeniä. Neuvotteluasiakirjat on julistettu salaisiksi, joten emme ole voineet tunnistaa neuvottelutuloksen uusien ongelmien alkuperää.

Tenojoen vesistön kalastussääntö on perusteiltaan uudistettava Suomen oikeusjärjestelmän, myös Suomen perustuslain mukaiseksi. Uudistettu kalastussääntö tulee kokonaisuutena ja kaikkine tosiasioihin liittyvine perusteineen viedä eduskunnan perustuslakivaliokuntaan tarkistettavaksi (Liite 2. Luku 4.). Perusperiaate on, että Norjan tai minkään muunkaan tahon kanssa ei voi tehdä kompromissia Suomen perustuslain turvaamista kansalaisten perusoikeuksista eikä ihmisoikeuksista.

Tenojoella on ollut voimassa lohien kalastuskielto jo kolme kalastuskautta. Lohikantojen tilassa ei ole näkyvissä paranemisen merkkejä. Lohien kalastuskielto mahdollistaa pitkäaikaisetkin neuvottelut Norjan kanssa Tenojoen kalastussäännöstä, koska lohien kalastusmahdollisuudesta ei nyt tarvitse huolehtia. Tenojoella voidaan noudattaa neuvotteluiden ajan vuonna 2017 säädettyä kalastussääntöä. Mikäli kalastussäännön pysyttäminen ja neuvotteluiden jatkaminen Norjan kanssa eivät onnistu, olisi mahdollista irtisanoa koko Tenojoen kalastussopimus. Lohienkalastuksen kieltoa voitaisiin jatkaa erillisellä sopimuksella Norjan kanssa tarvittavan pituinen aika. Muiden kalalajien kuin lohien kalastus voitaisiin järjestää lohikantoja vaarantamatta Suomelle kuuluvalla vesialueella Suomen kalastuslakia noudattaen.

Emme ole lausunnossamme voineet puuttua kaikkiin tämän Hallituksen esityksen perusteiden epäkohtiin, koska lausuntomme on jo nyt hyvin laaja ja olemme tehneet jo aiemmin kalastussääntöesityksen luonnoksesta yksityiskohtaisen lausunnon. Liitteenä oleva emeritusprofessori Kaarlo Tuorin asiantuntijalausunto (Liite 3.) on perusteellinen ja se käsittelee juuri tässä Hallituksen esityksessä olevia kalastussäännön ongelmia, kuten asuinpaikkaperiaatetta ja perustuslakivaliokunnan käsittelyn puutteita Tenojoen kalastussopimuksen hyväksymisen yhteydessä 2017.

Eduskunta on hyväksyessään Tenojoen kalastussopimuksen vuonna 2017 edellyttänyt ponnessaan selvitystä myös ulkopaikkakuntalaisten kalastuksen toteutumisesta ja laajuudesta kolmen vuoden sisällä. Selvitys on tekemättä. Tenon kiinteistönomistajat ry. on osaltaan useaan otteeseen vaatinut maa- ja metsätalousministeriötä tekemään emeritusprofessori Kaarlo Tuorin asiantuntijalausunnossaan (Liite 3.) esittämän Tenojoen kalastussopimuksen valtiosääntöoikeudellisen perustan selvittämistä: *”Tenojoen kalastuksen sääntelyjärjestelmän valtiosääntöoikeudellinen perusta on syytä selvittää viimeistään samassa yhteydessä, kun Norjan kanssa tarkastellaan eduskunnan edellyttämällä tavalla sopimuksen toimivuutta ja muun muassa muualla asuvien kiinteistönomistajien kalastusoikeuksien laajuutta ja käyttöä”*. Professori Tuorin mukaan selvitys olisi tullut tehdä viimeistään eduskunnan pöytäkirjan mukaisen selvityksen yhteydessä.

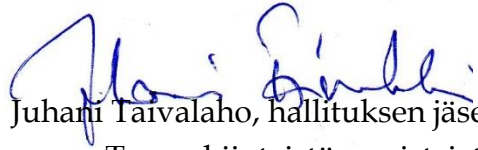
Koska ministeriön toimesta asiantuntijaselvitystä ei ole tehty, on Tenon kiinteistönomistajat ry tehnyt oman selvityksensä kalastusoikeuksista suomenpuoleisella Tenojoella (Liite 4.).

Tenojoen kalastussääntö on suomalaisen lainsäädännön häpeäpilkku ja tämä Hallituksen esitys vie sitä edelleen huonompaan suuntaan.

Seinäjoella 13.1.2024

Veikko Rintamäki, puheenjohtaja
Tenon kiinteistönomistajat ry.
veikko.rintamaki@tieto-ohjaus.fi

Juhani Taivalaho, hallituksen jäsen
Tenon kiinteistönomistajat ry.

LIITTEET

- Liite 1. Presidentti Sauli Niinistön puhe 2012
- Liite 2. OTT, TkT, professori Veikko O. Hyvönen, Lausunto 1989
- Liite 3. OTT, emeritusprofessori Kaarlo Tuori, Lausunto 2017
- Liite 4. Selvitys kalastusoikeuksista suomenpuoleisella Tenojoella, Tenon kiinteistönomistajat ry, 2023